

**Θεατροπαιδαγωγικές Ομάδες στην εκπαίδευση
(Theatre - in -Education)
αναζητώντας έκφραση στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.
(παρουσίαση μιας πρότασης στη Συνδιάσκεψη 2000 για το Θέατρο στην
Εκπαίδευση)**

Γιάννα Πιτούλη
εκπαιδευτικός, θεατροπαιδαγωγός

Μέρος 1ο. Εισαγωγή

Ο θεσμός του Theatre in Education (TIE) –«Θεατροπαιδαγωγικές Ομάδες στην Εκπαίδευση»- θέτει την τέχνη του Θεάτρου στην υπηρεσία της εκπαίδευσης. Τα μέλη της θεατρικής ομάδας (που φέρουν τον τίτλο: ηθοποιοί - παιδαγωγοί ή θεατροπαιδαγωγοί) συναντιούνται με μια ομάδα παιδιών που απαρτίζουν ένα τμήμα μιας συγκεκριμένης τάξης της εκπαιδευτικής βαθμίδας. Σε στενή συνεργασία με τον υπεύθυνο εκπαιδευτικό της τάξης, η ομάδα προσπαθεί τόσο να ενημερώσει τους μαθητές για τις επιλογές και τις δυνατότητες απέναντι σε κρίσιμα θέματα για την αναζήτηση της προσωπικής τους ταυτότητας, όσο και να εμβαθύνουν τη σχέση τους με τα γνωστικά αντικείμενα του αναλυτικού προγράμματος .

Ο αγγλικός όρος TIE ερμηνεύεται ως «Θεατροπαιδαγωγικές Ομάδες στην Εκπαίδευση»,¹ αποτελώντας έτσι και έναν σύντομο ορισμό του θεσμού.

Το ζητούμενο δεν είναι η απλή μεταφορά του θεσμού, αλλά η δημιουργία του ελληνικού TIE, το οποίο θα εναρμονίζεται με τις ανάγκες της ελληνικής κουλτούρας και παιδείας. Μέσα στα πλαίσια αυτής της απόπειρας η εφαρμογή ενός πιλοτικού προγράμματος με θέμα τα ναρκωτικά προτείνεται για να αναδείξει, σε πρακτικό επίπεδο, τη δυνατότητα του TIE ως ανανεωτικού και αποτελεσματικού εκπαιδευτικού μέσου. Παράλληλα, η πρόταση αυτή αποσκοπεί στο να θέσει τη βάση για την έναρξη ενός «μακρο»σχεδίου για την εφαρμογή του TIE στα ευρύτερα πλαίσια του εκπαιδευτικού μας συστήματος.

Προηγουμένως θα επιχειρηθεί μια σύντομη προσέγγιση του θεωρητικού πλαισίου του θεσμού.

Μέρος 2^ο: Η θεωρία

Αρχικά προσεγγίζονται κάποιες προσπάθειες να οριστεί ο θεσμός του TIE.

- (...) Η παρουσία του TIE στα σχολεία στοχεύει αφενός στο να εκπαιδεύει, να διευρύνει τους πνευματικούς ορίζοντες των μαθητών και να τους προκαλεί ερωτήματα για τον κόσμο που τους περιβάλλει και αφετέρου να τους ψυχαγωγεί... Μια ομάδα TIE είναι μια ομάδα από ηθοποιούς - εκπαιδευτικούς που έχουν εμπειρία και στους δύο τομείς. Επινοούν ή γράφουν «Προγράμματα» που απευθύνονται σε συγκεκριμένης ηλικίας ομάδες και τα μεταφέρουν στα σχολεία. Η χρήση της λέξεως «Προγράμματα» αποκλείει την περιορισμένη περιγραφή της δουλειάς ως θεατρικό έργο ή μάθημα. Στην πράξη είναι και τα δύο, χρησιμοποιώντας ένα περίπλοκο μίγμα θεατρικών μορφών και εκπαιδευτικών τεχνικών. (Redington ,1983, 1-2)
- Βασικά το TIE αναζητά να θέσει τις τεχνικές του θεάτρου στην υπηρεσία της εκπαίδευσης. Ο σκοπός του είναι να παράσχει στους μαθητές μια συναρπαστική και προκλητική εμπειρία και ένα απαραίτητο ερέθισμα για τη διεύρυνση της δουλειάς τους μέσα και έξω από το σχολείο. Τα θέματα με τα οποία καταπιάνεται προέρχονται από πηγές πολυποικίλες, όπως: περιβάλλον, ρατσισμός, τοπική ιστορία, εκμάθηση της γλώσσας, επιστήμη και υγεία. Ένα από τα μεγαλύτερα και πιο αποτελεσματικά χαρακτηριστικά του TIE είναι η ενεργή συμμετοχή των παιδιών στο δράμα που λαμβάνει χώρα. (Jackson, 1993,1-2)

¹Για τις ανάγκες αυτής της παρουσίασης θα διατηρηθεί η σύντομογραφία TIE.

Όροι όπως: Ηθοποιοί - Εκπαιδευτικοί, θεατρικές μορφές και εκπαιδευτικές τεχνικές, συμμετοχή μαθητών, θέατρο στην υπηρεσία της εκπαίδευσης, χρησιμοποιούνται προκειμένου να τονιστούν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ΤΙΕ. Ο συγκεκριμένος συνδυασμός αυτών των χαρακτηριστικών ορίζει το ΤΙΕ ως μοναδική κίνηση εκπαιδευτικής παρέμβασης, η οποία μετατρέπει την τέχνη του θεάτρου σε εκπαιδευτικό μέσο.

Η αρχή

Ο θεσμός ξεκινά στην Αγγλία το 1965 και αποτελεί την εξέλιξη της αναζήτησης για ανανεωτική πνοή στους χώρους της εκπαίδευσης και του θεάτρου που παρακινείται από το γενικότερο πνεύμα προόδου στο χώρο της πολιτικής.

Μέσα σε αυτά τα πλαίσια ξεκινά στο Coventry μια προσπάθεια εύρεσης αποτελεσματικού τρόπου μεταφοράς της τέχνης του θεάτρου στα σχολεία.

Οι επιρροές

Επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον μας στις επιρροές που συνέβαλαν στην ανάδυση του ΤΙΕ, μπορούμε να επισημάνουμε διάφορους παράγοντες. Για παράδειγμα, οι εξελίξεις στο χώρο του παιδικού θεάτρου και ιδιαίτερα η παρέμβαση του Brian Way. Για τον τελευταίο ο Gordon Vallins -εμπνευστής και σκηνοθέτης της πρώτης ομάδας ΤΙΕ- τονίζει, «ένα σημαντικό πράγμα που έμαθα από τον Brian ήταν ότι το δράμα, ως εκπαιδευτικό εργαλείο, μπορεί να έχει κεντρική θέση στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των μαθητών. Επίσης μου έδειξε ότι το δράμα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως βάση για άλλες δημιουργικές δραστηριότητες». (Vallins στον Jackson 1980, 4). Από τη δουλειά του Way, κατά την οποία η ομάδα των ηθοποιών μετά το τέλος της παράστασης προσκαλούσε τα παιδιά να συμμετάσχουν ενεργά σε δραστηριότητες (αυτοσχεδιασμού, γραφής, μουσικής και πηλού) συνδεδεμένες με το θέμα της παράστασης, ο Vallins εμπνέεται και οδηγεί την αναζήτησή του προς το μοντέλο συνεργασίας που το ΤΙΕ προτείνει.

Καθοριστικό ρόλο για την εμφάνιση και την εξέλιξη του ΤΙΕ διαδραμάτισε και η φιλοσοφία της μάθησης μέσω της πράξης που η κίνηση του Drama in Education πρέσβευε.

Στο Drama in Education (DIE), ο εκπαιδευτικός είναι το πρόσωπο που δουλεύει με τα παιδιά και εμπυχώνει τη μαθησιακή διαδικασία. Καθώς η δυναμική της τάξης του είναι ένα πεδίο γνωστό, απολαμβάνει το πλεονέκτημα να βασίζει τη διαδικασία σε ένα πλάνο μακράς διάρκειας, μέσα στα πλαίσια του οποίου μπορεί να πειραματιστεί εφαρμόζοντας διαφορετικούς τρόπους προσέγγισης, προκειμένου να καταλήξει στον αποτελεσματικότερο τρόπο δραματικής συναλλαγής και συνύπαρξης με την τάξη.

Στο ΤΙΕ η ομάδα των ηθοποιών έχει μόνο μια ευκαιρία να επιτύχει τους στόχους της μέσα σε ένα περιβάλλον η δυναμική του οποίου είναι άγνωστη. Ωστόσο η ομάδα ΤΙΕ μεταφέρει τη γοητευτική δύναμη της δημιουργίας τέχνης στα σχολεία. Είναι η «μαγεία» του θεάτρου που εξαλείφει τα ψεγάδια της καθημερινής σχολικής ρουτίνας, προσκαλεί και προκαλεί τη δημιουργική σκέψη των μαθητών.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να επισημάνω τον καθοριστικό ρόλο του υπεύθυνου εκπαιδευτικού της κάθε τάξης χωρίς τη συνεργασία του οποίου η πραγματοποίηση των στόχων που το ΤΙΕ θέτει είναι αδύνατη. Καθώς η ομάδα ΤΙΕ τροφοδοτεί την τάξη του με καινούργια ερεθίσματα, ο ίδιος προβαίνει στην αξιολόγηση των όποιων ανταποκρίσεων των μαθητών κατά τη διάρκεια και μετά το πέρας της όλης διαδικασίας και, κυρίως, στην αξιοποίησή τους προς όφελος της μαθησιακής εξέλιξης των μαθητών.

Τόσο το ΤΙΕ όσο και το DIE χαρακτηρίζονται από μια προσπάθεια παρέμβασης που στοχεύει στην πρόκληση και την αλλαγή του τρόπου με τον οποίο οι νέοι άνθρωποι αντιλαμβάνονται τον κόσμο που τους περιβάλλει. Και για τις δύο κινήσεις η τέχνη του δράματος γίνεται το μέσο για την επίτευξη των στόχων τους.

Τα προγράμματα

Το ΤΙΕ έχει καθιερώσει ένα συγκεκριμένο μοντέλο δουλειάς, ο όρος «Προγράμματα» χρησιμοποιείται για να εκφράσει αυτό το μοντέλο.

Τα προγράμματα σχεδιάζονται υπό το πρίσμα της κύριας αρχής που διαπνέει το ΤΙΕ: την ενεργή συμμετοχή των μαθητών στην όλη διαδικασία που αποσκοπεί στη διευκόλυνση της μαθησιακής διαδικασίας και της γνωστικής τους ανάπτυξης.

Αναφέροντας κάποια από τα εκπαιδευτικά και θεατρικά στοιχεία που διαπνέουν τα προγράμματα, αξίζει να σημειώσουμε: μαθητικό-κεντρική, χρήση παιχνιδιού, μάθηση μέσω πράξης, Drama in Education, Project διδασκαλία, γλωσσική ανάπτυξη και καινούργιες διδακτικές μέθοδοι, θεατρικές φόρμες, σχέση ηθοποιού - θεατή, ομαδική δημιουργία, κοινωνικά και πολιτικά θέματα κτλ.(Redington, 3-6)

Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει ο Jackson, «τα ΤΙΕ προγράμματα δεν είναι μια απλή παράσταση έργου στα σχολεία, ένα συμβάν το οποίο είναι σήμερα εδώ και αύριο εξαφανίζεται. Πρόκειται για ένα προσεγγμένο πρότυπο δραστηριοτήτων, που συνήθως έχει δημιουργηθεί και ερευνηθεί από την ομάδα, σχετικό με ένα θέμα που αναδύεται τόσο από το Curriculum όσο και από την ίδια τη ζωή των παιδιών, το οποίο παρουσιάζεται στα σχολεία από την ομάδα, προσκαλώντας τους μαθητές να βιώσουν άμεσα μια εμπειρία καταστάσεων και προβλημάτων που θέτει το θέμα». (1993, 4) Κατά αυτό τον τρόπο η ενημέρωση των μαθητών λαμβάνει χώρα ενεργοποιώντας τον προβληματισμό τους για την κατάσταση που παρουσιάζεται.

Τα περιεχόμενα των θεμάτων που το ΤΙΕ χρησιμοποιεί κατατάσσονται στις εξής κατηγορίες:

- Φαντασία
- Ιστορία και γεωγραφία
- Περιβάλλον
- Ανθρώπινες σχέσεις
- Διαπολιτισμικές διαφορές
- Μαθησιακές ικανότητες
- Curriculum
- Υγεία και επιστήμη

Τα θέματα που πραγματεύεται το ΤΙΕ αναδεικνύονται σε έναν καθοριστικό παράγοντα για την εφαρμογή του θεσμού, καθώς η άμεση ταύτισή τους με τις ζωές όσων συμμετέχουν μετατρέπει τη γενική διαδικασία σε μια υπόθεση οικεία και προσωπική, προκαλώντας την υιοθέτηση υπεύθυνης στάσης εκ μέρους των μαθητών. Η αίσθηση αμεσότητας που μεταδίδουν τα θέματα στους αποδέκτες τους εξοπλίζει το ΤΙΕ με τη δύναμη και τη δυνατότητα να παρέμβει αποτελεσματικά στην εκπαιδευτική διαδικασία, αποσκοπώντας στη διεύρυνση των πνευματικών οριζόντων των μαθητών.

Η ομάδα είναι σε θέση να οργανώσει και να διεξάγει πρόβες για ένα μόνο μέρος στο στάδιο της προετοιμασίας, καθώς κάθε πρόγραμμα ολοκληρώνεται με τη συμβολή των μαθητών κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του, συμβολή που κινείται στο επίπεδο του απρόβλεπτου.

Ως αποτέλεσμα, η επιτυχής εφαρμογή του προγράμματος στηρίζεται στις ικανότητες των θέατροπαιδαγωγών να ανταποκριθούν στις αντιδράσεις των μαθητών στοχεύοντας στην επίτευξη των αντικειμενικών στόχων που το πρόγραμμα θέτει. Συνεπώς η επάνδρωση των ομάδων ΤΙΕ με άτομα ικανά να ανταποκριθούν στις ιδιαίτερες ανάγκες του ΤΙΕ είναι αυτονόητη.

Επιπρόσθετα, το στάδιο προετοιμασίας των προγραμμάτων δεν ακολουθεί μια συγκεκριμένη πορεία, δεν υπάρχει «συνταγή», αλλά διαφορετικοί τρόποι προσέγγισης που προκύπτουν από τη δυναμική της ομάδας και τις ανάγκες του εκάστοτε επιλεγόμενου θέματος.

Μια εναλλακτική επιλογή της ομαδικής προετοιμασίας, που οι εξελίξεις στην τριανταπεντάχρονη ανάπτυξη του θεσμού καθιέρωσαν, είναι και αυτή της συγγραφής των προγραμμάτων από θεατρικούς συγγραφείς. Ένα αποτέλεσμα αυτής της εξέλιξης είναι η πιθανότητα δημιουργίας «Πακέτων Προγραμμάτων» που παρέχουν τη δυνατότητα ταυτόχρονης εφαρμογής τους σε περισσότερα από ένα σχολεία.

Θέατρο έρευνας

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να τονίσω τον ερευνητικό χαρακτήρα του ΤΙΕ. Η έρευνα καλύπτει όλα τα στάδια: τη σύλληψη της ιδέας, την όλη οργάνωση και προετοιμασία, την παράσταση και την αξιολόγηση του γενικού προγράμματος. Η διαδικασία δημιουργίας των ΤΙΕ προγραμμάτων αποδεικνύεται ένα ερευνητικό μέσο που παρέχει την ευκαιρία για την κατανόηση των αναγκών και επιθυμιών που κατέχουν κεντρική θέση στις ζωές των νέων.

Όπως τονίζει ο Hennesy, το ΤΙΕ έχει την ικανότητα να ορίζει το πλαίσιο το οποίο επιτρέπει στους επαγγελματίες του θεάτρου να μελετήσουν τους θεατές τους με μοναδικό τρόπο -κατά τη διάρκεια της δημιουργίας και της παράστασης που ακολουθεί- δημιουργώντας καλλιτεχνικό έργο με καθαρά παιδαγωγικό χαρακτήρα. (90)

Δεδομένου ότι σκοπός της έρευνας είναι η εξερεύνηση της ανθρώπινης φύσης και οι δυνατότητές της για εξέλιξη που αποσκοπούν στην συνειδητοποίηση της δύναμης την οποία η κατάκτηση της γνώσης περικλείει, τότε η φιλοσοφία του ΤΙΕ του προσδίδει έναν ερευνητικό χαρακτήρα μετατρέποντάς το σε εργαλείο έρευνας, σε θέατρο έρευνας.

Κλείνοντας την περιληπτική αυτή αναφορά στο ΤΙΕ, επισημαίνεται η εμφάνιση θεσμών, όπως του «Θεάτρου στα Μουσεία» και του «Θεάτρου στο χώρο της Υγιεινής Εκπαίδευσης». Πρόκειται για την επέκταση της φιλοσοφίας του ΤΙΕ σε εκπαιδευτικούς χώρους εκτός του σχολείου, που εμφανίζονται ως αποτέλεσμα της εξέλιξης του θεσμού κατά τη διάρκεια της πορείας του.

Μέρος 3^ο: Μια πρόταση για πιλοτική εφαρμογή

Μια σημαντική προϋπόθεση για την επιτυχή εφαρμογή του ελληνικού ΤΙΕ είναι η ανάγκη απόκτησης οργανικής σχέσης με το εκπαιδευτικό σύστημα και τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς. Αυτό σημαίνει ότι οι ομάδες πρέπει να υπόκεινται στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Παιδείας, που θα τις προσλαμβάνει.

Οι ομάδες μπορούν να απαρτίζονται είτε από εκπαιδευτικούς που έχουν προηγούμενη υποκριτική εκπαίδευση και επιθυμούν να προσφέρουν τις γνώσεις τους είτε από ανεξάρτητους επαγγελματίες ηθοποιούς (δημιουργώντας έτσι έναν καινούργιο ρόλο, εκείνο του θεατροπαιδαγωγού). Ωστόσο, καθώς η διαδικασία προετοιμασίας και εφαρμογής των προγραμμάτων απαιτεί την αφιέρωση χρόνου και επίπονη προσπάθεια, οι εργαζόμενοι στα σχολεία εκπαιδευτικοί, καθώς απαιτείται να ανταποκριθούν στις σχολικές τους υποχρεώσεις, είναι δύσκολο να αντεπεξέλθουν στις ανάγκες δημιουργίας και παρουσίασης των προγραμμάτων. Συνεπώς, εστιάζουμε το ενδιαφέρον μας στην επάνδρωση των ομάδων με εκπαιδευτικούς και ηθοποιούς που θα εργάζονται αποκλειστικά για το ΤΙΕ.

Σε αυτό το σημείο θα μπορούσε να προταθεί ο σχηματισμός ενός αριθμού ομάδων. Κάθε ομάδα θα αναλάμβανε την ευθύνη μιας εκπαιδευτικής περιφέρειας και πραγματοποιώντας περιοδείες στα σχολεία, θα παρουσίαζε το πρόγραμμα της. Όμως στο πειραματικό αυτό στάδιο θα εστιάσω την πρότασή μου στη δημιουργία μιας ομάδας και ενός πιλοτικού προγράμματος.

Η ομάδα

Η ομάδα κινείται μέσα στα πλαίσια του εκπαιδευτικού και καλλιτεχνικού της ρόλου. Χαρακτηριστικά διαφαίνεται, στη διακήρυξη της πολιτικής που το 1987 η GYPT ΤΙΕ ομάδα εξέδωσε, η σπουδαιότητα τήρησης ισορροπίας μεταξύ αυτών των δύο παραγόντων: «Ως εκπαιδευτικοί, ο στόχος μας δεν είναι να προμηθεύσουμε τους μαθητές με τις σωστές απαντήσεις, αλλά να βρούμε τις σωστές, τις περισσότερο χρήσιμες ερωτήσεις και να αναθέσουμε στους μαθητές να αναπτύξουν την προσωπική τους κατανόηση, να προβάλουν τα προσωπικά τους ερωτήματα και να βρουν τις προσωπικές τους απαντήσεις. Ως καλλιτέχνες, αναγνωρίζουμε ότι είμαστε υπεύθυνοι να χρησιμοποιήσουμε και να αναπτύξουμε τις ικανότητές μας για να δημιουργήσουμε θέατρο υψηλής ποιότητας. Ωστόσο, αν είναι να δημιουργήσουμε ένα έργο που απελευθερώνει τη σκέψη και τη δράση, τότε το θέατρο μας πρέπει να αντανακλά τους εκπαιδευτικούς μας στόχους και στο περιεχόμενο και στη φόρμα». (Oddey, 108)

Η πειραματική αυτή φάση λαμβάνει χώρα σε τρία σχολεία και απευθύνεται στις δύο τελευταίες τάξεις του λυκείου. Μια τάξη από κάθε σχολείο (25-30 μαθητές) θα παρακολουθήσει το πρόγραμμα.

Παράδειγμα προγράμματος Θέμα: εξαρτήσεις -τα ναρκωτικά **Τίτλος:** «ΔΙΑ-φυγές»

Τα στάδια.

- α) Έρευνα
- β) Εργαστήριο με τους εκπαιδευτικούς,
- γ) Ομαδική θεατρική δημιουργία
- δ) Πρώτη επίσκεψη- προπαρασκευαστικό στάδιο
- ε) Δεύτερη επίσκεψη: -Παράσταση-Αλληλεπίδραση θεατρικής ομάδας και μαθητών
- στ) Αξιολόγηση.

Αναλυτικότερα:

α) Έρευνα

Όπως έχει ήδη τονιστεί, η γενική διαδικασία προετοιμασίας και εφαρμογής του ΤΙΕ έχει ερευνητικό χαρακτήρα.

Η γενική ιδέα του συγκεκριμένου προγράμματος δεν είναι η παρουσίαση ηθικοπλαστικών μηνυμάτων του τύπου «Τα ναρκωτικά είναι κακά, μην τα αγγίζετε», αλλά μια προσέγγιση της πραγματικότητας που οι νέοι αντιμετωπίζουν στην καθημερινή τους ζωή. Η όλη προσπάθεια επικεντρώνεται σε μια υπεύθυνη και προσεχτικά δομημένη διαδικασία, που στοχεύει στην ευαισθητοποίηση των μαθητών απέναντι στη πραγματικότητα που έχουν να αντιμετωπίσουν. Αυτή θα στηρίξει την αντίστασή τους στις ενδεχόμενες καταστροφικές προκλήσεις που πρόκειται να αντιμετωπίσουν ή ήδη παρουσιάζονται στις ζωές τους.

Το πρώτο στάδιο περιλαμβάνει τη συγκέντρωση πληροφοριών σχετικά με την παρούσα κατάσταση. Ο ερευνητής αναλαμβάνει τη συγκέντρωση πληροφοριών που εμπεριέχουν στοιχεία για τη φύση των ναρκωτικών, τις επιπτώσεις τους, στατιστικά στοιχεία σε εθνικό επίπεδο. Οι πηγές εστιάζονται σε ιατρικές αναφορές, επαφή με τον ΟΚΑΝΑ βιβλία, περιοδικά, διαδίκτυο και άλλα.

Ένα σημαντικό βήμα σε αυτή τη φάση είναι η επαφή με θεραπευτικές ομάδες, όπως η Ιθάκη, όπου επιχειρείται μια προσπάθεια να αναδειχθούν οι επιπτώσεις της χρήσης ουσιών μέσα από τις πραγματικές συνέπειες στις ζωές των ανθρώπων που «σημαδεύτηκαν» από τη χρήση τους. Κύριος στόχος είναι, μέσω της χρήσης του δράματος, να εκφραστούν οι προσωπικές εμπειρίες αυτών των ανθρώπων και ενδεχομένως η δική τους εμπειρία να αποτελέσει μέρος του μηνύματος που θέλει να μεταφέρει το πρόγραμμα.

β) εργαστήριο με εκπαιδευτικούς

Το «εργαστήριο» πραγματοποιείται με κύριο στόχο τόσο την εισαγωγή των καθηγητών (οι ομάδες των οποίων θα παρακολουθήσουν το πρόγραμμα) στην έννοια του ΤΙΕ και την επεξήγηση του τρόπου χρήσης του δράματος ως παιδαγωγικού μέσου, όσο και την εγκαθίδρυση μιας σχέσης συνεργασίας μαζί τους.

γ) ομαδική θεατρική δημιουργία

Η Oddey ορίζοντας το όρο «devising» θέατρο υπογραμμίζει ότι πρόκειται για μια διαδικασία δημιουργίας θεάτρου που παρέχει την ικανότητα στην ομάδα να είναι φυσικά και πρακτικά ευέλικτη ως προς την κατανομή και διαμόρφωση ενός αυθεντικού έργου, το οποίο πηγάζει από τη συνάθροιση, τη διάπλαση, την επαναδιαπραγμάτευση των προσωπικών εμπειριών και την ποικιλία στον τρόπο αντίληψης του περιβάλλοντος χώρου των μελών που απαρτίζουν την ομάδα.

Η διαδικασία δημιουργίας του συγκεκριμένου θεατρικού συμβάντος σχετίζεται με την αποσπασματική εμπειρία της προσωπικής αντίληψης του εαυτού μας, της κουλτούρας μας και του ευρύτερου κόσμου που μας περιβάλλει. Η διαδικασία αντανάκλα μια πολυποικίλη «συνάντηση» προσωπικών στάσεων κάθε μέλους της ομάδας, όπως αυτές αποκρυσταλλώνονται σε μια σειρά εικόνων, οι οποίες ερμηνεύονται και στη συνέχεια συνθέτουν το τελικό έργο που διαπνέεται από παιδαγωγικό χαρακτήρα.

Οι συμμετέχοντες αντιλαμβάνονται των εαυτό τους μέσα στα πλαίσια της κουλτούρας τους και του κοινωνικού πλαισίου τους, ερευνώντας, ενοποιώντας και μεταμορφώνοντας τις

προσωπικές τους εμπειρίες, τα όνειρα, τις αναζητήσεις, τους αυτοσχεδιασμούς και τους πειραματισμούς. Η δημιουργία και «εφεύρεση» του θεατρικού έργου σχετίζεται τόσο με τη σκέψη, τη σύλληψη και τη διαμόρφωση της ιδέας, όντας επινοητικός και αυθόρμητος, όσο και με την οργάνωση και τον προσεχτικό σχεδιασμό κάθε βήματος. Με λίγα λόγια, σχετίζεται με την εφεύρεση, προσαρμογή και δημιουργία του «τι κάνεις ως ομάδα».(Oddey, 1990)

Η επιλογή της δημιουργίας θεατρικού έργου, βασισμένου στην ομαδική συνεργασία, εμπειρικλείει την παραχώρηση χώρου και χρόνου στους νέους για να εκφράσουν να ανταλλάξουν και ενδεχομένως να αλλάξουν προσωπικές απόψεις και οπτικές. Όπως η Oddey υπογραμμίζει: «Η δύναμη και η αξία αυτής της φόρμας δημιουργίας ομαδικού θεάτρου δεν διογκώνεται: είναι ένας διαφορετικός τρόπος κατανόησης του κόσμου μέσα στον οποίο ζούμε, καθώς και του εαυτού μας». Συνέπεια της εφαρμογής του στα πλαίσια του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος είναι οι μαθητές να έχουν τη δυνατότητα να βιώσουν εμπειρίες που προέρχονται από τη σύγχρονη κοινωνική και πολιτιστική ελληνική πραγματικότητα.

δ) πρώτη επίσκεψη

Με αυτή την πρώτη επίσκεψη, που έχει προπαρασκευαστικό χαρακτήρα, οι μαθητές εισάγονται στο θέμα.

- Ζέσταμα
- Εφαρμογή στοιχείων από το Θέατρο Εικόνων (Image Theatre). Αρχίζουμε με την παρουσίαση ανεξάρτητων εικόνων που προσπαθούν να μορφοποιήσουν μια συγκεκριμένη καταπιεστική κατάσταση, η οποία μπορεί να έχει ρεαλιστική, αλληγορική ή σουρεαλιστική μορφή. Ο Boal, επεξηγώντας τεχνικές του Image Theatre, υπογραμμίζει ότι ο συμμετέχων σε αυτή τη διαδικασία χρησιμοποιεί τα σώματα των άλλων σαν να είναι γλύπτης: Πρέπει να ορίσει τη θέση και τη στάση κάθε σώματος, ως την παραμικρή λεπτομέρεια των εκφράσεων που έχουν τα πρόσωπά τους. (1995, 77) Δουλεύοντας σε ζευγάρια ή σε ομάδες, οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να αλληλοεπηρεάζονται μεταξύ τους, με στόχο να ερμηνεύσουν τις προσωπικές έννοιες της δεδομένης κατάστασης.
- Η τεχνική του Compound Stimulus (Πακέτο Εξερεύνησης) χρησιμοποιείται για να αποκαλύψει στοιχεία από το σενάριο. Το «Πακέτο Εξερεύνησης» μπορεί να περιέχει αντικείμενα, ντοκουμέντα, φωτογραφίες κτλ., όπου ενσωματώνονται πληροφορίες σχετικά με το σενάριο, οι οποίες διευκολύνουν την εισαγωγή των μαθητών στο δραματικό πλαίσιο της ιστορίας. Ο Somers διακρίνει τέσσερα στάδια στη διαδικασία δημιουργίας δράματος: Υπόθεση, Εξερεύνηση, Διαμόρφωση και Επικοινωνία.

Αναλυτικότερα:

Υπόθεση: Όταν ζητείται από τους μαθητές να εξερευνήσουν μια συγκεκριμένη έννοια, ιδέα και γενικότερα ένα ερέθισμα, οι εν δυνάμει ικανότητές τους ενεργοποιούνται για να ανταποκριθούν και να αποκρυπτογραφήσουν το ζητούμενο, το οποίο αποτελεί κίνητρο, προκειμένου να προβούν στην προσωπική ερμηνεία της δεδομένης κατάστασης.

Εξερεύνηση: Οι μαθητές, έχοντας σχηματίσει κάποιες εικασίες στο υποθετικό στάδιο, δημιουργούν δραματικά μοντέλα για να εξερευνήσουν καταστάσεις που μπορούν να προάγουν ή να επεξηγήσουν τον τρόπο σκέψης τους.

Διαμόρφωση: Οι μαθητές έχοντας εξερευνήσει το δεδομένο θέμα, έχουν τη δυνατότητα μέσω της χρήσης του δράματος να συμβολίσουν με περισσότερες λεπτομέρειες την έννοια που προέκυψε.

Επικοινωνία: Σε αυτό το στάδιο οι μαθητές μοιράζονται τα αποτελέσματα της εξερεύνησής τους στο χώρο της δραματικής δημιουργίας (52).

ε) δεύτερη επίσκεψη: η παράσταση

Η παράσταση πραγματοποιείται έτσι όπως έχει διαμορφωθεί κατά το στάδιο της προετοιμασίας από την ομάδα δημιουργίας και ακολουθείται από την αλληλεπίδραση των μαθητών με την ομάδα.

στ) αξιολόγηση

Στο στάδιο αυτό επιχειρείται η διασαφήνιση του βαθμού επίτευξης των αντικειμενικών στόχων που έχει θέσει η ομάδα. Επίσης ερωτήματα όπως: Τι και πώς μαθαίνουν τελικά οι μαθητές μέσω του ΤΙΕ, τίθενται υπό μελέτη.

Προτείνεται η υιοθέτηση της τεχνικής που η Jennifer Simons στο άρθρο της «Theatre and Learning: How an Adolescent Audience Makes Meaning from TIE»(Θέατρο και Μάθηση: Πώς ένας Έφηβος θεατής Κατανοεί Έννοιες Μέσω του TIE). Συγκεκριμένα η συγγραφέας περιγράφει ένα project έρευνας, η μεθοδολογία του οποίου στηρίζεται στη σημειωτική του θεάτρου και αναζητά να καταγράψει πώς οι έννοιες δημιουργούνται και μεταδίδονται μέσω ενός συστήματος κωδικοποιημένων και αποκωδικοποιημένων συμβόλων.

Η ερευνήτρια επιλέγει να προβεί σε έρευνα μέσω ανάλυσης φωτογραφιών για το πρόγραμμα Jouride, μια παραγωγή του Zeal Theatre. «Πιστεύω ότι οι φωτογραφίες έχουν μια πιο καθοριστική δύναμη απ' ό,τι το βίντεο. Όταν η συνολική φωτογραφική καταγραφή παρουσιαστεί, έχει το επιπρόσθετο πλεονέκτημα της προβολής ταυτόχρονα της "μακρο-καταγραφής της παράστασης ως σύνολο και τα "μικρο-" στιγμιότυπα, τα οποία είναι πιθανό να θεωρηθούν ή να μη θεωρηθούν ως φάσεις με ιδιαίτερη σημασία». (58)

Στη συνέχεια προσέλαβε έναν επαγγελματία φωτογράφο ζητώντας του να φωτογραφίσει, κατά μέσο όρο δύο σκηνές το λεπτό, καθώς η παράσταση εξελισσόταν. Οι σκηνές που ο φωτογράφος θα επέλεγε έπρεπε να αποτελούν για τον ίδιο «σημαντικές στιγμές» της παράστασης.

Έπειτα οι 102 επιλεγμένες φωτογραφίες παρουσιάστηκαν στην ομάδα των ηθοποιών που είχε προετοιμάσει και παρουσιάσει το πρόγραμμα και από αυτές 33 φωτογραφίες επιλέχθηκαν ως «σημαντικές στιγμές» της παράστασης. Στη συνέχεια αυτές οι 33 φωτογραφίες παρουσιάστηκαν σε τρεις διαφορετικές ομάδες νέων που παρακολούθησαν το πρόγραμμα για να επιλέξουν τις δικές τους «σημαντικές στιγμές».

Η ανάλυση των αποτελεσμάτων έδειξε ότι από τις 33 φωτογραφίες οι 14 επιλέχθηκαν και από τις τρεις ομάδες ως φωτογραφίες που απεικόνιζαν «σημαντικές στιγμές» της παράστασης. Ο συνδυασμός των 14 φωτογραφιών αποκαλύπτει τη βάση της ιστορίας, με άλλα λόγια αυτές αποτελούν το σημασιολογικό της πυρήνα.

Η ερμηνεία των αποτελεσμάτων της φωτογραφικής καταγραφής αποδεικνύεται ιδιαίτερα βοηθητική για την αξιολόγηση των TIE προγραμμάτων, καθώς ενισχύει την ερευνητική φύση τους. Η συγκεκριμένη προσέγγιση αξιολόγησης προσφέρεται και για μακροχρόνια έρευνα, καθώς ο ερευνητής μπορεί να επιστρέψει ύστερα από την πάροδο κάποιου χρονικού διαστήματος και να επαναλάβει την παρουσίαση του φωτογραφικού υλικού στα σχολεία. Η ανάλυσή των νέων δεδομένων μπορεί να αποκαλύψει περισσότερες λεπτομέρειες για την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων και για την ευρύτερη πορεία της μαθησιακής διαδικασίας.

Μέρος 4^ο: Συμπέρασμα

Το TIE είναι ένας θεσμός που υπόσχεται την ανανέωση του τρόπου προσέγγισης και ενίσχυσης της μαθησιακής διαδικασίας, σχηματίζοντας μια εναλλακτική παιδαγωγική μεθοδολογία που ενώνει την τέχνη του θεάτρου και της εκπαίδευσης. Μαθητές, εκπαιδευτικοί και θεατρική ομάδα συνεργάζονται προκειμένου να αναδείξουν τις δυνατότητες που έχει κάθε πρόγραμμα .

Η πρόταση για την πειραματική εφαρμογή του TIE θέτει τη βάση για την επέκταση του θεσμού. Για παράδειγμα, βασιζόμενοι στα αναδυόμενα κατά την αρχική πειραματική φάση αποτελέσματα προχωρούμε στην εφαρμογή του προγράμματος σε περισσότερα σχολεία. Επίσης η διεξαγωγή έρευνας στο αναλυτικό πρόγραμμα μπορεί να φωτίσει τη χρυσή τομή για τον αποτελεσματικότερο τρόπο εφαρμογής στα εκπαιδευτικά δεδομένα.

Ένας απώτερος στόχος είναι και η κατάρτιση ενός αριθμού θεατρικών ομάδων που θα μεταφέρουν τα προγράμματα σε όσο το δυνατόν περισσότερα σχολεία, καθιερώνοντας το θεσμό του TIE, ένα «ερευνητικό εργαστήριο», που προσκαλεί μαθητές και εκπαιδευτικούς να συμμετάσχουν και να συμβάλουν στην εκπαιδευτική διαδικασία μέσω της τέχνης του θεάτρου και της παιδαγωγικής της διάστασης.

Τελειώνοντας, θα επικαλεστώ τις λέξεις που παρελαύνουν στις σειρές κάποιου αγγλικού άρθρου: «Το TIE ακολουθεί τις εντολές των Ελλήνων: αυτοί έλεγαν γνώρισε τον εαυτό σου, ειδάλλως είσαι ένας απλός καταναλωτής χρόνου, χώρου και αέρα».

Προτεινόμενη βιβλιογραφία

- Boal Augusto, *Theatre of the Oppressed*, Trans, Charles A. and Obilia Lael McBride, London, Pluto Press, 1979
- Boal Augusto, *The Rainbow of Desire*, London, Routledge, 1995
- Hennesy James “The Winning Postgraduate Short Article: The Theatre in Education Actor as Researcher”, *Research in Drama Education*, 3.1 (1998), 85-89
- Jackson Tony, eds, *Learning through Theatre*, Manchester, Manchester University Press, 1980, eds, *Learning through Theatre*, 2nd ed. London, Routledge, 1993
- Oddey Alison, *Devising Theatre: A Practical and Theoretical Handbook*, London, Routledge, 1994
- Redington Christine *Can Theatre Teach?*, Oxford, Pergamon Press, 1983
- Simons Jennifer, “Theatre and Learning: How an adolescent audience makes meaning from TIE”, *Nadie Journal*, 18.2 (1994), 56-65
- Somers John, *Drama in the Curriculum* London Methuen, 1980 Αθήνα 16/12/2000

Αθήνα 16/12/2000
Γιάννα Πιτούλη

Η Γιάννα Πιτούλη είναι μέλος της θεατροπαιδαγωγικής ομάδας ΑΤΡΥΤΟΝ